

д-р екон. наук, професор **Якименко-Терещенко Н. В.**,

магістрант **Іванішина Д. В.**

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У зв'язку з політичною та економічною ситуацією в Україні спостерігається стрімка тенденція до зменшення кількості підприємства, значна частина з яких була ліквідована внаслідок збитковості. За даними Держкомстату, частка підприємств, які одержали прибуток (у відсотках до загальної кількості підприємств), склала у січні-вересні 2017 р. - 69,7 %, у 2016 р. - 73 %, у 2015р. - 73,3 %, у 2014 р. - 65,5 %, у 2013 р. - 65,0 %, у 2012 р. - 63,0 %.

Прибуток – одна з ключових економічних категорій, що пов'язана із діяльністю підприємства. Нині в Україні в умовах реформування економіки спостерігається тенденція до значного зниження рівня рентабельності виробництва, а тому чим більше уваги приділяється цій економічній категорії, тим ефективніше функціонує підприємство. Прибуток у трансформаційний період виступає як об'єкт та інструмент управління, в якому сконцентровано інтереси майже всіх суб'єктів економічної діяльності. Він є джерелом фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та держави. Як особливе джерело формування й поповнення фінансових ресурсів підприємницьких структур прибуток із переходом до ринкової економіки є тією частиною грошових нагромаджень підприємства, яка сприяє розширенню виробництва та підвищенню добробуту акціонерів. В цьому полягає відтворювальна та стимулююча функція прибутку. Як важливий показник оцінки фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання, його фінансового стану і перспектив розвитку прибуток є показником ефективності функціонування підприємства в цілому й фінансових можливостей держави. Саме тому він виконує контролюючу функцію та сигналізує про необхідність заходів щодо зменшення собівартості продукції, нарощування обсягів виробництва, доцільності змін у ціновій політиці, розширення асортименту товарів.

Економічна роль прибутку проявляється у його таких рисах:

- 1) прибуток є рушійною силою (чинником) розвитку економіки та суспільства, спонукальним мотивом підприємницької діяльності.
- 2) сприяє ефективному розподілу та використанню ресурсів, упровадженню досягнень науково-технічного прогресу, скороченню витрат, поліпшенню якості продукції та споживчих властивостей;
- 3) джерело розширення суспільного виробництва, примноження національного багатства та зростання задоволення потреб суспільства.

Проблемам управління прибутком на підприємстві присвячені праці науковців України і зарубіжжя. Серед них варто назвати Вороніну В. Л., Гуткевич С. О., Денисенко Л. О., Майбороду О. Є., Мелень О. В., Романову Т. В., Субботович Ю. Л. [1- 3, 6, 7, 10, 11].

Здійснення господарської діяльності підприємства передбачає ефективне поєднання великої кількості організаційних, трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Успішність таких дій вимірюється шляхом співставлення отриманого результату з витратами, понесеними для його досягнення. Результат господарської діяльності може мати дві форми прояву: позитивний і негативний. Головною метою створення та подальшого розвитку будь-якого суб'єкту господарської діяльності, незалежно від виду його діяльності чи форми власності, є отримання саме позитивного кінцевого фінансового результату, тобто прибутку.

Прибуток є центральною категорією в економіці кожного підприємства, а тому навколо цього питання завжди точилися дискусії як серед економістів, так і серед бухгалтерів. Проблема визначення терміна «прибуток» належить до найскладніших, важких і виключно гострих проблем економічної теорії та бухгалтерської практики. Термін «прибуток» витримав найзапеклішу полеміку в політекономії. Спочатку стверджувалось, що прибуток є категорією виключно капіталізму. Пізніше вчені дійшли висновку, що прибуток – необхідна умова успішного ведення господарства.

Розвиток теорії прибутку здійснювався за двома провідними напрямками: компенсаторним та функціональним. Перший із них пояснює походження прибутку як винагороду, плату підприємцю, власникам підприємства за вкладений капітал, прийняття ризику, а також успішне виконання економічних та управлінських функцій. Друга група функціональних теорій належить до об'єктивних концепцій, у яких визначальну роль у створенні прибутку відведено економічному середовищу: монопольному становищу підприємства, кон'юнктурному та інституціональному поясненню виникнення прибутку. Західні концепції сутності та характеру прибутку доповнюються технологічними та інноваційними теоріями. Зміст їх полягає у тому, що прибутковість, вища за середній рівень, пояснюється результатами застосування новітніх методів виробництва та різних нововведень [11].

Сучасна економічна наука містить достатньо велику кількість визначень поняття «прибуток», що пояснюється тим, що ця категорія визначається з різних точок зору. Прибуток доцільно характеризувати з економічного, фінансового та бухгалтерського поглядів (табл. 1).

Прибуток, як економічна категорія виступає активним доходом, який представляє собою виражену в грошовій формі, реалізовану і готову до розподілу частку доданої вартості, що створюється в процесі виготовлення товарів і послуг за допомогою трьох факторів виробництва: землі, праці, капіталу та підприємницьких здібностей. При цьому, коли йдеться про працю як про джерело доданої вартості, доречно буде вести мову не лише про працю найманого робітника, а й про працю підприємця.

З фінансової точки зору прибуток – це збільшення фінансових ресурсів підприємства або його власників (у разі сплати дивідендів) за певний період часу за рахунок виробництва і реалізації товарів і послуг, а також інвестування вільного капіталу в інші підприємства.

З погляду бухгалтерського обліку, прибуток – це різниця між доходами від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства та витратами необхідними для повноцінного здійснення цих видів діяльності.

В найбільш узагальненому вигляді прибуток являє собою виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, що представляє собою різницю між сукупним доходом та сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності. Таким чином, прибуток як економічна категорія відображає кінцеву грошову оцінку роботи підприємства та є найважливішим показником фінансових результатів підприємницьких структур, їх фінансового стану.

Роль і значення прибутку підприємства в умовах ринкової економіки виявляються в наступному:

- основний спонукальний мотив будь-якого виду бізнесу, головна кінцева мета підприємницької діяльності;
- створює базу економічного розвитку держави в цілому;
- виступає критерієм ефективності діяльності суб'єкта господарювання;
- постійно відтворюване джерело формування фінансових ресурсів підприємства;
- головне джерело зростання ринкової вартості підприємства.

Дефініції поняття «прибуток»

Джерело	Визначення
Господарський кодекс України	Прибуток (доход) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань
Онисько С.М., Марич П.М. [8]	Прибуток підприємства – отримання певного фінансового результату суб'єкта підприємницької діяльності, який здійснює виробничу, комерційну, науково-дослідну та іншу діяльність
Майборода О.Е., Сукрушева А.О., Кулиш Е.В. [6]	Прибуток підприємства – це фінансовий результат підприємства, абсолютний показник, який здійснює виробничу, комерційну, науково-дослідну та іншу діяльність та характеризує ступінь успіху проведення цієї діяльності
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [4]	Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Прибуток – перевищення сукупних доходів над сукупними витратами. Обчислюють як різницю між валовим вибором (без податку на додану вартість і акцизного збору) та витратами на виробництво й реалізацію продукції (робіт, послуг)
Субботович Ю.Л. [11]	Прибуток підприємства – важливе джерело поповнення фінансових ресурсів підприємств і забезпечення витрат державного бюджету в економіці перехідного періоду, а також показник кінцевого фінансового результату господарювання при проведенні ним операційної, інвестиційної, фінансової діяльності в умовах ризику, що в кінцевому підсумку приводить до збільшення власного капіталу підприємства
Кривицька О. Р. [5]	Прибуток – кінцевий результат, який створює підприємству фінансові ресурси, що необхідні для розширення його діяльності, необхідні для формування його сталості та конкурентоспроможності на ринку товарів і послуг
Поддєрьогін А.М.	Прибуток – це частина заново створеної вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу

Управлінням прибутком є процесом прийняття управлінських рішень із забезпечення заданої динаміки його зростання шляхом впливу на фактори формування, розподілу і використання, вибору оптимальної структури активів і ефективності їх використання. У довгостроковій перспективі управління прибутком повинно забезпечити конкурентні переваги за рахунок ефективного використання економічного потенціалу і обґрунтованого підприємницького ризику на тлі підвищення рівня соціальної відповідальності та відданості кооперативним цінностям і принципам.

Принципи управління прибутком залежать від багатьох факторів, головними із яких є особливості галузевої приналежності, спеціалізація підприємства, його організаційна форма і форма власності, цілі стратегічного розвитку й етапи реалізації стратегії і т.д. Це зумовлює поряд з використанням загальноприйнятих принципів управління прибутком необхідність розробки особливих принципів для кожного конкретного підприємства індивідуально, ґрунтуючись на системному підході і комплексному аналізі його діяльності.

До управління прибутком застосовуються такі наукові підходи:

- системний (прибуток підприємства розглядається як сукупність взаємозалежних

- елементів, що має вихід (мету), вхід, зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок);
- комплексний (враховуються економічні, організаційні, соціальні, психологічні та інші аспекти управління прибутком підприємства та їх взаємозв'язки);
 - інтеграційний (націлений на дослідження і посилення взаємозв'язків між елементами прибутку, стадіями формування і розподілу прибутку, рівнями управління прибутком по вертикалі, суб'єктами управління прибутком підприємства по горизонталі);
 - маркетинговий (передбачає орієнтацію інструмента управління прибутком підприємства на споживача);
 - функціональний (процес управління прибутком розглядається як сукупність функцій);
 - динамічний (прибуток розглядається в діалектичному розвитку, розглядаються причинно-наслідкові зв'язки його формування, проводиться ретроспективний і перспективний аналіз);
 - відтворювальний (орієнтований на постійне поновлення власного капіталу підприємства);
 - ситуаційний (концентрується на тому, що придатність різних методів управління визначається ситуацією, яка склалася) тощо.

Головною метою управління прибутком є визначення шляхів найбільш ефективного його формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості [2].

Метою управління прибутком є забезпечення збільшення добробуту власників підприємств на цей момент і у перспективі. Ця мета повинна забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави і персоналу підприємства. Виходячи з головної мети, система управління прибутком дає змогу вирішувати такі завдання:

- максимізація розміру прибутку, що формується відповідно до ресурсного потенціалу підприємства;
- забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку і допустимим рівнем ризику;
- забезпечення високої якості прибутку;
- забезпечення виплат необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;
- забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства на майбутній період;
- забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства;
- забезпечення ефективності програм участі персоналу щодо прибутку [3].

Методи управління прибутком підприємства поділяються на економічні, організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні.

Економічні методи управління прибутком підприємства – система заходів, що впливає на виробництво не прямо, а опосередковано, за допомогою економічних стимулів і важелів і орієнтує діяльність підприємства і його працівників в потрібному для суспільства напрямку.

Система економічних методів управління прибутком підприємства використовує всі важелі господарювання: планування, економічний аналіз, економічне стимулювання, цінову політику, податки та ін. Використання цих важелів має бути комплексним і системним (охоплювати весь об'єкт управління).

Організаційно-розпорядчі методи управління прибутком підприємства засновані на правах і відповідальності людей на всіх рівнях господарювання. Припускають використання керівником влади, відповідальність підлеглих. Організаційно-розпорядчі методи включають прийоми і способи впливу суб'єкта управління на його об'єкт за допомогою сили і авторитету влади – указів, законів, постанов, наказів, розпоряджень, інструкцій і т.д. Вони встановлюють обов'язки, права, відповідальність кожного керівника і підлеглого (виконавця), а також кожної

ланки і рівня управління. Організаційно-розпорядчі методи забезпечують персональну відповідальність працівників апарату управління за виконання волі вищих органів влади.

Соціально-психологічні методи управління прибутком підприємства засновані на формуванні і розвитку громадської думки щодо моральних цінностей - добра і зла, моральних засад у суспільстві, ставлення до особистості і т.д. Об'єктами управління за допомогою соціально-психологічних методів є:

- особистісні характеристики працівників, а також їх психологічні та психофізіологічні особливості;
- способи організації праці і робочих місць;
- система підбору, розстановки, підготовки і перепідготовки кадрів;
- інформаційне забезпечення і його використання;
- система стимулювання працівників;
- морально-психологічний клімат в колективі;
- соціально-побутові умови праці.

Вибір методів управління прибутком підприємства залежить від:

- мети бізнесу, форми власності та господарювання;
- розміру підприємства, забезпеченості його матеріальними і трудовими ресурсами;
- рівня підготовки кадрів;
- кон'юнктури ринку;
- політики держави тощо.

Основними вимогами до процесу управління прибутком підприємства є:

1) інтегрованість з загальною системою управління підприємством (в якій би сфері діяльності підприємства не приймалося управлінське рішення, воно прямо або побічно впливає на прибуток);

2) комплексний характер формування управлінських рішень (всі управлінські рішення в області формування і використання прибутку найтіснішим чином пов'язані між собою і мають прямий або непрямий вплив на кінцеві результати управління прибутком);

3) високий динамізм управління (врахування зміни факторів зовнішнього середовища, ресурсного потенціалу, форм організації та управління виробництвом, фінансового стану та інших параметрів функціонування підприємства);

4) багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень (підготовка кожного управлінського рішення в сфері формування, розподілу і використання прибутку повинна враховувати альтернативні можливості дій);

5) орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства (якими б прибутковими не видалися ті чи інші проекти управлінських рішень в поточному періоді, вони повинні бути відхилені, якщо вони вступають в протиріччя з місією підприємства, стратегічними напрямками його розвитку, підривають економічну базу формування високих розмірів прибутку в майбутньому періоді).

Для забезпечення чіткої дії механізму управління прибутком підприємства необхідно проаналізувати чинники впливу на прибуток підприємства. Але спочатку потрібно визначити моделі, реалізація яких пов'язана з формуванням і використанням прибутку.

1. Модель максимізації прибутку – вперше сформульована в 1938 р. А. Курно, далі розвинена у працях представників неокласичної школи (Дж. Хікс, Дж. Робінсон, У. Баумоль й ін.). Функціонування підприємства визначається цільовою функцією, яка базується на урівноваженні показників граничного доходу та граничних витрат суб'єкта господарювання. В ринкових умовах максимізація прибутку може виступати як одне з найважливіших завдань фінансово-господарської діяльності, але не як головна мета функціонування підприємства.

2. Модель мінімізації трансакційних витрат – базується на теоретичних підходах неінституціоналізму. Р. Коуз уперше ввів поняття «трансакційних витрат» як витрат на обслуговування угод ринку. В результаті наявність трансакційних витрат підприємства

потребують значного розширення обсягу облікових робіт. Водночас критерій мінімізації трансакційних витрат не забезпечує оцінку зусиль підприємства з комплексної економії його ресурсів у зв'язку з тим, що поза увагою залишаються всі інші види його витрат (не пов'язані з обслуговуванням комерційних угод).

3. Модель максимізації обсягу продаж. Даний цільовий критерій оптимально відображає результати ділової активності підприємства в ринковому середовищі, а максимізація обсягу продажу інтегрує у своєму складі й максимізацію прибутку. Крім того, він відображає результати реалізації не лише економічної, а й соціальної місії підприємства, спрямованої на забезпечення потреб покупців у товарах, послугах, роботах. У психологічному плані, як управлінський апарат, так і працівники більш чутливі до кількісних показників діяльності підприємства.

4. Модель максимізації темпів зростання підприємства. Економічне зростання підприємства має місце тільки тоді, коли буде дотримуватися взаємопов'язане і взаємоузгоджене зростання різних показників, зокрема темпи зростання власного капіталу в грошовій формі; темпи зростання власного капіталу; темпи зростання оборотних фінансових активів; темпи зростання фінансових активів; темпи зростання активів; темпи зростання не фінансових активів; темпи зростання майна в негрошовій формі; темпи зростання позикового капіталу.

5. Модель забезпечення конкурентних переваг. Перевагами цієї цільової концепції підприємства є те, що вона відображає результати діяльності практично всіх його основних служб – конкурентні переваги можуть бути досягнуті за рахунок розробки нового продукту, підвищення якості товарів і послуг, ефективного маркетингу, оптимальної цінової політики, зниження витрат, що забезпечують формування надлишкової прибутковості підприємства.

6. Модель максимізації доданої вартості («японська модель розвитку фірми»). Перевагою даного критерію оцінки діяльності підприємства є те, що він дозволяє забезпечувати максимізацію економічних інтересів не лише робітників і менеджерів, але й власників підприємства. У достатній мірі можуть бути враховані інвестиційні потреби підприємства у розвиток основних засобів та нематеріальних активів інноваційного характеру.

7. Модель максимізації ринкової вартості підприємства.

Отже, прибуток формується під впливом великої кількості взаємозалежних чинників, що впливають на результати діяльності підприємства по-різному: одні – позитивно, інші – негативно.

Серед зовнішніх чинників можна виділити:

- економічні умови господарювання;
- місткість ринку;
- платоспроможний попит споживачів;
- природні умови;
- державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок та пільг;
- конкуренція на ринку товарів тощо.

Внутрішні чинники впливу на прибуток підприємства поділяють на виробничі та невиробничі. Виробничі чинники характеризують наявність та використання засобів і предметів праці, трудових та фінансових ресурсів. Ці фактори, у свою чергу, поділяють на екстенсивні та інтенсивні. Екстенсивні чинники впливають на процес отримання прибутку через кількісні зміни: обсягу засобів та предметів праці, фінансових ресурсів, тривалості роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу [12].

Інтенсивні чинники впливають на процес отримання прибутку через якісні зміни:

- підвищення продуктивності обладнання та його якості;
- використання прогресивних видів матеріалів та вдосконалення технології їх обробки;

- прискорення оборотності оборотних коштів;
- підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу;
- зниження трудомісткості та матеріаломісткості продукції;
- удосконалення організації праці та ефективніше використання фінансових ресурсів та інше.

До невикористаних факторів належать постачально-збутова та природоохоронна діяльність, соціальні умови праці та побуту тощо.

Одними із найважливіших внутрішніх чинників зростання прибутку в сучасних умовах є:

- зростання обсягу готової продукції;
- зниження її собівартості;
- підвищення якості;
- поліпшення асортименту;
- підвищення ефективності використання виробничих засобів;
- зростання продуктивності праці.

Найважливішим чинником, що впливає на величину прибутку, є зміна обсягу виробництва та реалізації товарів і послуг. Падіння обсягів виробництва за сучасних економічних умов, беручи до уваги низку протидіючих чинників, як, наприклад, підвищення цін, неодмінно веде до скорочення обсягу прибутку. Звідси висновок про необхідність вжити невідкладних заходів із забезпечення зростання обсягу виробництва з урахуванням технічного його відновлення і підвищення ефективності виробництва.

Дослідження показали, що на сьогодні в багатьох випадках є сенс направити зусилля підприємства на поліпшення ціноутворення. Це особливо справедливо, якщо прибутковість в розрахунку на одиницю продукції низька, адже тоді збільшення обсягу продажу не спричинить суттєвого зростання прибутку, відтак кращим варіантом буде зниження витрат або підвищення ціни.

Ще одним чинником, безпосередньо впливаючим на величину прибутку підприємства, є зміна рівня собівартості продукції. Між величиною прибутку і рівнем собівартості існує прямо пропорційна залежність: чим нижчою є собівартість продукції, обумовлена рівнем витрат на її виробництво, тим вищим буде прибуток і навпаки. Цей чинник, в свою чергу, перебуває під впливом багатьох причин. Тому, при аналізі зміни рівня собівартості потрібно виявити причини її зниження або підвищення для того, щоб розробити заходи щодо скорочення рівня витрат на виробництво продукції, отже, збільшити за рахунок цього прибуток підприємства.

У практиці підприємницької діяльності застосовуються різні способи зниження собівартості. Безумовно, використовуються такі прийоми, як економія паливно-сировинних ресурсів, матеріальних й трудових витрат, зниження частки амортизаційних відрахувань, скорочення адміністративних витрат тощо.

У сучасному ринковому господарстві приділяють значну увагу новим методам управління витратами, таким як управлінський облік. З його допомогою здійснюється контроль над витратами підприємства. Особливо ефективний облік за центрами відповідальності. Ця форма управління витратами дозволяє раціоналізувати структуру витрат, оперативно реагувати на відхилення від нормальної запланованої величини витрат і просить передати частину функцій прийняття рішень до рівня лінійних керівників. Вони відповідають за затверджену величину витрат і мають забезпечити виконання запланованих показників. Крім зазначених вище чинників на величину прибутку впливають зміни у структурі виробленої продукції. Чим більша частка рентабельної продукції, тим більше прибутку отримає підприємство. Тобто збільшення частки малорентабельної продукції спричинить зменшення прибутку.

Таким чином, прибуток відіграє вирішальну роль в підприємницькій діяльності і є

одним з головних показників діяльності підприємства. Він характеризує можливість інноваційного розвитку, реконструкції та модернізації його виробництва. Прибуток визначається як одна з цілей діяльності та розвитку підприємства, результат роботи, мотивація, економічна безпека, кількісна міра успішності підприємства. Важливим моментом є не тільки кількісні показники прибутку, а і його структура, довгостроковість, якість. На підприємствах потрібно приділяти належну увагу плануванню і отриманню прибутку від реалізації. Для підвищення рівня прибутковості підприємства мають впроваджуватися:

- 1) організаційні заходи: вдосконалення виробничої структури й організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва тощо);
- 2) техніко-технологічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення виробів, що виробляються);
- 3) економічні важелі та стимули (вдосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення оборотності оборотних коштів тощо).

Список використаних джерел

1. Вороніна В. Л. Основні етапи побудови моделі моніторингу стану системи управління прибутком / В. Л. Вороніна // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2013. - Вип. 23. - С. 259-265.
2. Гуткевич С. О. Прибуток як основа ефективного управління розвитком підприємства / С. О. Гуткевич // Інтелект ХХІ. - 2014. - № 6. - С. 15-21.
3. Денисенко Л.О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві / Л.О. Денисенко, Ю.О. Кучерявенко // Проблеми економіки організації та управління підприємствами. Вісник КНУТД. – 2014. – № 1. – С. 145–152.
4. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л.. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2005. – 714 с.
5. Кривицька О. Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О.Р. Кривицька // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 138–146.
6. Майборода О.Є. Теоретична сутність категорії «прибуток підприємства»/ Майборода О.Є., Сукрушева А.О., Кулиш Є.В. // Економіка та суспільство. – 2017. - № 10. – С. 310-313.
7. Мелень О.В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення / О.В. Мелень, Ю.Ю. Холондач // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва». – 2015. – № 25. – С. 123–126.
8. Онисько С.М. Фінанси підприємств : підручник для студентів вищих закладів освіти / С. М. Онисько, П. М. Марич ; 2 е вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія Плюс, 2006. – 367 с
9. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.
10. Романова Т.В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах / Т.В. Романова, Є.О. Даровський // Ефективна економіка. – 2015. – № 4.
11. Субботович Ю.Л. Прибуток підприємницьких структур в умовах ринкової трансформації економіки: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Ю.Л. Субботович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2002. — 20 с.
12. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: навчальний посібник / О.С. Філімоненков. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: МАУП, 2004. – 288 с.